

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת בְּהַעֲלֹתָךְ

הפטרה: רני ושמחי

יב' סיון תשע"ו

יציאת השבת ר"ת 21:17

אין אומרים צדקתך

ברכת הלכנה

גיליון 390

יציאת השבת:

20:33

ירושלים: 20:30

כניסת השבת:

19:18

ירושלים: 19:12

וּבִן אָדָם יִתְאַמֵּץ בְּךָ

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

רש"י בתחילת הפרשה שואל: "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים? ומתוך: לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עימם בחנוכה לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקב"ה: חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות".

סמיכות הפרשיות מלמדת אותנו את שכר המצטער על דבר מצווה שנמנעה ממנו. אהרן לא השתתף בחנוכת הנשיאים, הוא יכל לומר: משמים לא רצו, מה יש ביכולתי לעשות? ואולם הוא הצטער על כך מעומק הלב. צערו זה, על שלא זכה לכך באופן אישי ולא באופן כללי כשבט, הביאוהו לזכות במצווה תמידית!

בנוסף, התורה מפרשת בעשיית המנורה: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרח מקשה הוא כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה". ופירש ברש"י על פי הכלל שכל מקום הכתוב בו 'זה' מורה באצבע: "וזה מעשה המנורה – שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנתקשה בה לכך נאמר וזה". כלומר, אפילו משה רבנו מקבל התורה בעצמו, כאשר לא היה ברור לו דבר מה בעשיית וקיום המצוות ביקש את סיועו של הקב"ה, ואכן הקב"ה מסייע לו.

הקב"ה מסייע למשה בהבנת צורתה של המנורה, אך לא רק בכך. וכך מפרש רש"י על הפסוק: "כן עשה את המנורה – מי שעשאה. ומדרש אגדה, על ידי הקב"ה נעשית מאליה". כלומר, העשייה עצמה נעשית על ידי הקב"ה, נוכל לשלב בין הפירושים, כי אמנם המנורה נעשתה בידי אדם, אך בסיועו של הקב"ה, "אֲשֶׁרִי אִישׁ שְׁלֵא יִשְׁכַּחְךָ, וּבִן אָדָם יִתְאַמֵּץ בְּךָ".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

שלהבת עולה מאליה

אנשי כנסת הגדולה מעודדים לחנך תלמידים שיעמדו על הרגליים, ויהיו מורים לאחרים, וכדבריהם: "והעמידו תלמידים הרבה", עד שתהא שלהבת עולה מאליה.

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים, הוו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סג לתורה:

ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה – סמוך להקמת בית המקדש השני עם עליית עזרא ובית דינו הוקם המוסד הזה להנהגתו הרוחנית והמדינית של העם. בפורום זה היו שותפים מאה ועשרים חכמים. הסיבה בגללה נקראו "אנשי הכנסת הגדולה" בשם זה, לא היתה מספר אנשיה או חכמתם, בתלמוד (יומא סט, ב) מובא: "אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה – שהחזירו עטרה ליושנה. בא משה אמר: (דברים י, יז) 'האל הגדול הגבור והנורא', בא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. בא דניאל, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור. באו הם ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו – שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות? ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה! אמר רבי אלעזר: מתוך שיודעין בהקדוש ברוך הוא שאמיתי הוא, לפיכך לא כיובו בו".

הם אמרו שלושה דברים – רבותינו אלו עסקו רבות בתיקון תקנות לחיזוק אושיות הדת ובודאי אמרו הרבה דברים ועסקו בעשיה יותר ממה שאמרו, ואולם שלושת הדברים הללו נבחרו להכתב מכל מאמריהם כיון שיש בהם קיום לתורה ולמצוותיה לדורות.

הוו מתונים בדין – הבסיס לחיי חברה מתוקנים הוא הדין והמשפט, "מלך במשפט יעמיד ארץ". לכן ישנה חשיבות גדולה שהמשפט יהיה משפט צדק ולא יצא ח"ו משפט מעוקל. לפיכך ראו חכמנו אלו לצוות על השופטים: "הוו מתונים בדין". כלומר, בזמן שהשופטים יושבים בדין צריכים הם לעיין בצדדי הדין במתינות.

עוד אפשר לפרש כי פניה זו אינה רק לשופטים היושבים על מדין, אלא לכל אדם. אכן האדם שופט ודן על כל צעד ושעל. וכדרך המובא בתלמוד (ברכות כ, א): "רב אדא בר אבהה ראה לאותה כותית שהיתה לבושה כרבלתא (שם לבוש חשוב והיה עשוי שעטנז) בשוק, סבר כי בת ישראל היא, קם קרע את הבגד ממנה. התגלה הדבר כי כותית היא, שמו בושתה בארבע מאות זוז. אמר לה: מה שמך? אמרה לו: מתון. אמר לה: מתון מתון ארבע מאות זוז שוה". ופירש שם רש"י: מתון מתון – לשון מאתיים. ארבע מאות – שתי פעמים שתי מאות, כלומר: השם גרם לי, לשון אחר: מתון מתון לשון המתנה, אם המתנתי הייתי משתכר ארבע מאות זוז. הרי לנו שכר האדם המתון אשר אינו נחפז לעשות דין לעצמו.

והעמידו תלמידים הרבה – שתי גישות יש בקבלת תלמידים: האחת גורסת שיש לברור את התלמידים בקפידה על פי כישוריהם וכך להבטיח כי תלמידך יהיו חכמים ומוצלחים אף כי מספרם יהיה מועט. הגישה השנייה דוגלת בלימוד תלמידים רבים ככל האפשר גם אם אינם בעלי כשרונות גדולים. אמנם רק מעטים מתוכם יהיו בעלי הוראה, אך רבים אחרים יטעמו מלימוד התורה ומוסריה. מחלוקת בין הגישות הללו מצאנו בין שני בתי המדרש הגדולים בית הלל ובית שמאי וכמובא (מסכת אבות דרבי נתן פרק ב): "בית שמאי אומרים: אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם וענו ושפל רוח וכן אבות ועשיר, ובית הלל אומרים: לכל אדם, שהרי פושעין היו בהן בישראל וכיון שהתקרבו להן לתלמוד תורה יצאו מהן חסידים וצדיקים".

מחלוקת זו הוסיפה להתקיים במשך הדורות, למרבה הפלא מי שדגל בדרכם של בית שמאי היה רבן גמליאל דיבנה, מצאצאי הלל הזקן, לעומתו רבי יהושע סבר כבית הלל שיש לקבל כל תלמיד המעוניין ללמוד. מסופר (ברכות כה, א), כי עם העברת רבן גמליאל מתפקידו נעשו מספר שינויים על ידי חכמי הוועד ביבנה 'בו ביום'. 'תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים להכנס'. עם הדחתו של רבן גמליאל נתרבו ספסלי התלמידים שניתנה להם הרשות להכנס פנימה ושעד עתה היו עומדים מבחוץ אחורי הגדר כאשר שומר הפתח חוצץ ביניהם לבין בית הוועד. על מספר התלמידים שנכנסו באותו יום לישיבה ישנה מחלוקת. יש אומרים שנוספו לבית המדרש ארבע מאות ספסלים ויש אומרים שבע מאות ספסלים, מכל מקום היה זה מספר גדול מאוד של תלמידים. בניגוד למדיניותו של רבן גמליאל שהרבה לחקור כל תלמיד ותלמיד אם תוכו כבדו נכנסו כל אותם תלמידים. ואולם על מנת להניח את דעתו של רבן גמליאל הראו לו בחלומו כי אותם התלמידים שנוספו אין תוכם כבד, אך מצד האמת מהלך זה של הוספת תלמידים לישיבה היה נכון גם מצד שמים וכלשון הגמרא בברכות "ולא היא, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה". ומתוך שרבו התלמידים התרבו החידוד והפלפול ולא נשארה הלכה בבית המדרש שהיתה תלויה בספק שלא פירשה.

הציווי להרבות בתלמידים יכול לפגוע באיכות הלימוד, לפיכך מדגישים אנשי כנסת הגדולה 'זה עמידו תלמידים', כלומר, למדו אותם בצורה כזו שיעמדו ברשות עצמם ואף ילמדו אחרים. וכמו שמצאנו (בבא מציעא פה, ב) ברבי חייא ובתוכניתו 'שלא תשתכח תורה מישראל'. 'רבי חנינא ורבי חייא, כשהיו מתקוטטים היה אומר רבי חנינא: בי אתה מתקוטט. חס ושלום אם משתכחת תורה מישראל אני מחזירה בפלפול'. אמר לו רבי חייא לרבי חנינא: בי אתה מתקוטט, שאעשה לתורה שלא תשתכח מישראל. מה אעשה? אלך ואזרע פשתן ואסדוג רשתות ואצוד צבאים ואאכיל את הבשר ליתומים ומן העורות אתקן מגילות ואכתוב חמשה חומשי תורה ואלך למקום שאין בו מלמדי תינוקות ואקריא לחמשה תינוקות חמשה חומשים ואשנה לששה תינוקות ששה סדרי משנה. ואומר להם עד שאחזור ואבוא למדו מקראות זה לזה ושנו משניות זה לזה, כך אעשה לתורה שלא תשתכח מישראל'.

מתוך אותו הסדר היסודי בו נוקט רבי חייא אנו לומדים את יחסו ללימוד התורה. הלימוד צריך להיות יסודי מן הבסיס, אין די בלימוד ההלכה למעשה בלבד, יש לדעת את המקראות היטב וכן את סדרי המשנה רק אח"כ ניתן להוסיף ולחדש. בעיון נוסף נראה כיצד הופך רבי חייא תינוקות אלו מלומדים למלמדים, וכאומרו: "למדו מקראות זה לזה ושנו משניות זה לזה", בדרך זו דאג רבי חייא שלא תשתכח תורה מישראל.

ועשו סיג לתורה – כדי לשמור על ציווי התורה שלא יכשל בהם אדם מישראל נצטוו חכמנו לעשות גדר, ובלשון הכתוב (ויקרא יח, ל) "ושמרתם את משמרת", ודרשו רבותינו ז"ל עשו משמרת למשמרת. דוגמא לכך ניתן לראות בהלכות שבת שהן הלכות חמורות שהעובר עליהן (במזיד, בעדים ובהתראה) חייב מיתה, ובאו חכמנו וקבעו שורה של תקנות כגון: הלכות שבות והלכות מוקצה כדי שלא יכשלו בגופי תורה. גם בהלכות שבינו לבניה ראו חכמנו לגדור ולגזור כדי שלא יגיעו לגופה של עבירה ומטעם זה אסרו על יחוד עם פנויה.

על טעם קביעת קריאת שמע בחלק הראשון של הלילה (עד חצות) נאמר: כדי להרחיק את האדם מן העבירה. וביתר פירוט אמרו בתלמוד (ברכות ד, ב): "עד חצות – כדי להרחיק את האדם מן העבירה. כדתניא: חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר: אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל וחוטפתי שינה ונמצא ישן כל הלילה. אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל". [מתוך ספר 'מעשה אבות'].

הלכות הדלקת נרות שבת

- א. חייב כל אדם לפרוש מעשיית מלאכה ולהדליק נרות לכל הפחות חצי שעה קודם צאת הכוכבים. ואם אמרו בבית הכנסת מזמור שיר ליום השבת, אע"פ שעדיין יש זמן עד הלילה, מכל מקום חל שבת על המיעוט ואסורים בכל המלאכות. ואפילו מי שבא מעיר אחרת לכאן, חל עליו שבת מיד כשאמרו בציבור מזמור שיר ליום השבת. ובעיר שיש בה שני בתי כנסיות, אין אחד נגרר אחר חברו:
- ב. מצוה להרבות בנרות לכבוד שבת. יש נוהגין להדליק עשרה נרות ויש מדליקין שבעה. ויש נוהגין להדליק כמספר אנשי הבית, ועל כל פנים ראוי שלא לפחות משני נרות כנגד זכור ושמור, ורק בשעת הדחק די בנר אחד. והיו ארוכים שידליקו לכל הפחות עד לאחר האכילה. ויהדר לקנות נרות יפים. דאמר רב הונא הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה, הווין לו בנים תלמידי חכמים, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, ע"י נר מצוה בא אור תורה. ולכן ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים זכרים מאירים בתורה, וטוב שתתן מקודם איזה פרוטות לצדקה. ואשה קשת רוח בגידול בנים או שאין לה כלל, סגולה שתאמר לאחר הדלקת הנרות ההפטרות של יום ראשון של ראש השנה, וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר בכוננה:
- ג. מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית. אף שמותר להדליק בנרות שעווה. וגם הפתילה יהדר שתהא מצמר גפן, כי בשאר דברים יש מהם שאינם כשרים. המדליק צריך שידליק עד שיאחז האש ברוב אותה פתילה היוצאת מן הנר, וכן בנרות העשויים משעווה צריך שיאחז האור ברוב הפתילה:
- ד. כבר ידוע שכל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן, אבל בהדלקת הנרות לשבת, כיון שבהדלקה מקבלת האשה שבת על עצמה, והברכה הרי היא התחלה להדלקה, וא"כ אם תברך תחלה לא תוכל עוד להדליק, ועל כן היא מדלקת תחלה, וכדי שתהא הברכה עובר לעשייתן, פורשת ידיה כנגד פניה שלא תראה הנרות, ומברכת ומסירה את הידיים ורואה את הנרות והוי כאלו ברכה קודם ההדלקה וכך מנהג בנות אשכנז, וכן פסקו הבן איש חי והגר"מ אליהו, ואולם לדעת הגר"ע יוסף והילקוט יוסף על הספרדים לברך תחילה ואח"כ להדליק, ככל ברכת המצות:
- ה. מצות הדלקת הנרות חלה בין על האנשים בין על הנשים, אלא שהנשים מזהירות בה יותר מפני שהן מצויות בבית, ועוד מפני שהאשה כיבתה נרו של עולם, שהחטיאה לאדם הראשון והחשיכה נשמתו שקרויה נר כמ"ש נר ה' נשמת אדם, ולכן צריכה היא לתקן זאת בהדלקת הנרות לכבוד שבת. ולכן אם האשה בביתה, היא קודמת למצוה זאת. ומ"מ יש לאיש לסייע במצוה:
- ו. נוהגות הנשים שקודם הדלקת הנרות, רוחצות ולובשות בגדי שבת. ואשה שנתאחרת בעסקיה, שיש חשש שאם תרחץ ותלבש תוכל לבא לידי ספק חילול שבת, מצוה יותר שתדליק כמות שהיא מאשר תבוא ח"ו לידי ספק חילול שבת. ואם הבעל רואה שהיא מתאחרת מלבוא, מצוה גדולה שידליק הוא:

למעוניינים להשתתף בהוצאת עילון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עילון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הי"ו. היה יצחק שושן הי"ו. שרה בת שמוחה הי"ו. יצחק אילוז הי"ו. מרים יהודה הי"ו. ציפורה ויהושע לוי הי"ו. ביבה אלימלך הי"ו. ישי הלוי הי"ו. עורב בן עישה הי"ו. תיקוה בת עזיזה הי"ו. אלגרה בת ג'אן הי"ו. מול בת ענולה הי"ו. פנחס זרחי הי"ו. הראל בן אביגיל הי"ו. אילנה בת סליחה הי"ו. ישי ורחל לוי הי"ו. חנה בת זוהרה הי"ו. סימנשוב משה יהודה הי"ו. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחיות נעדרה צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף וצוקל. הגר"מ אליהו וצוקל. רבי מסעוד מלול וצ"ל. רבי שלמה צורף וצ"ל. רבי יעקב שושן וצ"ל. יונה יונה וצ"ל. ברכה סופר וצ"ל. נדיר נחום וצ"ל. ניסים כהן וצ"ל. סופר מנחם וצ"ל. נדריה שמעון בת חיות וצ"ל. מניחה לוי וצ"ל. אסתר בת תורה וצ"ל. אסתר חדר וצ"ל. חנה יצחקי וצ"ל. דינה פונדק וצ"ל. הרב אברהם צוקרמן וצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מורחז וצ"ל. אליזה בת פריחה וצ"ל. תירצה ויגדון וצ"ל. ישראל אברהם נתן וצ"ל. אסתר בת זוהרה וצ"ל. אסתר וענבר נחום וצ"ל. ישראל בן שושנה וצ"ל. יצחק בן מול מורחז וצ"ל. רובי בן שלום צעדי וצ"ל. מרים וענת וצ"ל. עזיזה עמנו וצ"ל. יצחק ועמנו אטיאם וצ"ל. ניסים בן חנה וצ"ל. יצחק ולאה אסטרט וצ"ל. חות יעקב וצ"ל. ויה רחל לוי וצ"ל. אליזה טיש וצ"ל. נעמה בת מנחמה וצ"ל. שמוחה אילוז וצ"ל. ראובן אלון בן נטיה וצ"ל. סליקה שושן וצ"ל. לאויה מדר וצ"ל. זוהרה בת חנה וצ"ל. עליזה כהן וצ"ל. ר' חיים אטענה וצ"ל. לוי יצחק אמרדי וצ"ל. אדי אורן מועלים וצ"ל. ישראל בן גנזה וצ"ל. חוד חגיבי וצ"ל. חוד חסברג וצ"ל. יואל דללי וצ"ל. עמנו דמרי וצ"ל. רבי חוד הבקן וצ"ל. יוכבד וקעקן וצ"ל. עישה רחן וצ"ל. חותי אגול וצ"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוז, רפאל פריצ, ויציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ו.

אין לעיין בעילון זה בשעת התפילה